

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-05-23

Diarienummer N164-1770/23

Handläggare

Fredrik Nilsson

Telefon: 031- 366 04 12

E-post: fredrik.nilsson@socialcentrum.goteborg.se

Redovisning av uppdrag avseende socialtjänstens arbete mot överdoser

Förslag till beslut

Socialnämnden Centrum godkänner redovisningen och förklarar uppdraget från 2024-02-27 § 67 som fullgjort.

Sammanfattning

Socialnämnd Centrum beslutade 2024-02-27 §67 att ge förvaltningsdirektören i uppdrag att presentera en separat sammanställning av vilka verksamheter som idag inte har förutsättningar att dela ut medicin men där naloxon hade kunnat motverka dödsfall vid överdoser samt redogöra för kostnaden att möjliggöra detta i respektive verksamhet. Uppdraget innefattar också att säkerställa att förvaltningen informerar om naloxon till relevanta parter.

Utifrån nuvarande regelverk och lagstiftning är det inte möjligt för verksamheter utanför hälso- och sjukvården att administrera naloxon även när det blir receptfritt. Det är därför inte möjligt för socialförvaltningen att tillgängliggöra naloxon för medarbetare som möter individer som riskerar att ta en överdos. Förvaltningen anser dock att det är av vikt att socialtjänstens medarbetare har god kännedom om naloxon och dess användningsområde för att kunna ge information till den enskilde om läkemedlet och hur det används för att minska risken för att en överdos sker alternativt får en dödlig utgång.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Utifrån nuvarande regelverk och lagstiftning är det inte möjligt för verksamheter utanför hälso- och sjukvården att administrera naloxon, vilket medför att förvaltningen har svårt att göra en korrekt bedömning av eventuella ekonomiska konsekvenserna som kan uppstå om läkemedlet tillgängliggörs för medarbetare inom socialtjänsten.

Förvaltningens bedömningar skulle endast kunna utgå ifrån de förslag gällande hanteringen av naloxon som presenterats i regeringens utredning: Vi kan bättre (SOU 2023:62). Då regeringen ännu inte tagit ställning till förslagen riskerar ekonomiska

bedömningar som görs bli missvisande beroende på vilket beslut som eventuellt fattas i riksdagen. För att undvika utredningsarbete som kanske inte kommer kunna användas, föreslår förvaltningen att en ekonomisk utredning och bedömning inte görs förrän beslut är fattade av regeringen.

Att under nuvarande regelverk och lagstiftning ge relevanta parter, medarbetare, brukare och deras anhöriga information om naloxon bedöms innebära kostnader i form av arbetstid, men inte innebära några kostnader för material då allt som behövs finns tillgängligt via Socialstyrelsens hemsida.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Flera hundra människor dör varje år i överdos av heroin, metadon och andra opiater. naloxon är ett effektivt läkemedel för att häva förgiftningar orsakade av opioider och därför en viktig insats för att kunna rädda fler liv

Studier, bland annat av Malmö universitet, har visat att överdoser ofta sker i den enskildes egna bostad och i ensamhet utan att någon annan varit närvarande eller i stånd att ingripa. Individen har sedan hittats en tid efter att dödsfallet skett av en anhörig/kompis/personal. (Läkartidningen. 2022;119:21121) Vid sådana omständigheter spelar det ingen roll om personen som tar en överdos har naloxon tillgängligt eftersom det inte finns någon som kan administrera läkemedlet för att häva överdosen.

Utifrån nuvarande regelverk och lagstiftning är det inte möjligt för verksamheter utanför hälso- och sjukvården att hantera naloxon, detta oavsett om medicinen är receptbelagd eller receptfri. Socialtjänstens medarbetare kan därför inte få tillgång till naloxon.

Därför bedöms det av stor vikt att personer som riskerar att ta en överdos i större utsträckning själva får tillgång till läkemedlet, samt att socialtjänstens medarbetare får kunskap om läkemedlet och hur det ska användas. Om socialtjänstens medarbetare har kunskap om läkemedlet och dess användningsområde skulle de potentiellt kunna ingripa vid en överdos om individen har naloxon tillgängligt. Framförallt bedöms detta viktigt för medarbetare som arbetar utanför kontoret och möter klienter i dennes hem eller olika offentliga miljöer.

Samverkan

Samverkan har skett i förvaltningens samverkansgrupp (FSG) 2024-06-11.

Bilagor

1. Yrkande angående socialtjänstens arbete mot överdoser

Ärendet

Socialnämnd Centrum beslutade 2024-02-27 §67 att ge förvaltningsdirektören i uppdrag att presentera en separat sammanställning av vilka verksamheter som idag inte har förutsättningar att dela ut medicin men där naloxon hade kunnat motverka dödsfall vid överdoser samt redogöra för kostnaden att möjliggöra detta i respektive verksamhet.

Uppdraget innefattar också att säkerställa att förvaltningen informerar om naloxon till relevanta parter.

Beskrivning av ärendet

Socialtjänstens uppdrag

Socialtjänstens uppdrag handlar om att man ska främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. (1 kap. 1 § 1 st SOL) På individnivå handlar det dels om att ge råd och stöd utan biståndsbeslut, dels om att ansvara för handläggningen inom ramen för myndighetsutövningen. Inom socialtjänsten finns så kallade utförarverksamheter (ex. stödteam, boenden) som arbetar på uppdrag av myndighetsutövningen. De regler som främst styr socialtjänstens verksamheter finns i förvaltningslagen (FL), socialtjänstlagen (SoL) och offentlighets- och sekretesslagen (OSL).

Nuvarande regelverk och lagstiftning.

Utifrån nuvarande regelverk och lagstiftning är det endast verksamheter inom hälso- och sjukvården som får föreskriva eller ordinera läkemedlet naloxon. I utredningen *Vi kan bättra* (SOU 2023:62) konstaterades att det behövdes en särskild reglering i rådande lagstiftning för att opioidantagonister (naloxon) skulle kunna bli tillgängligt för verksamheter som verkar utanför Hälso- och Sjukvårdslagen (2017:30). Socialstyrelsen konstaterade samma sak i sin rapport *Uppdrag att stödja ett ökat tillgängliggörande av naloxon* som publicerades mars 2023. Socialstyrelsen gjorde bedömningen att det utifrån deras föreskrifter inte var möjligt att reglera eller medge undantag till aktörer utanför hälso- och sjukvården (ex. polis och socialtjänst).

Läkemedelsverket godkände i mars månad receptfrihet för läkemedel med naloxon i form av nässpray. Det innebär att man i en nära framtid kommer kunna köpa naloxon utan recept på apotek. Genom receptfriheten kan fler få tillgång till naloxon. Receptfriheten innehåller ett krav på att apotekens farmaceuter ska ge information till den kund som köper naloxon nässpray om hur man korrekt använder läkemedlet.

Även när naloxon blir receptfritt och börja säljas via apotek är det inte tillräckligt för att utöka tillgängligheten av naloxon och lösa frågan om hur verksamheter utanför hälso- och sjukvården ska få hantera läkemedlet. Detta beror på att det endast är privatpersoner som får handla receptfria läkemedel på apotek, det vill säga medarbetare inom socialtjänsten kan inte köpa naloxon receptfritt och sedan använda det i sin yrkesutövning. Hantering av läkemedel och vem som får administrera och överlämna läkemedel regleras i

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1997:14) om delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård och Läkemedelsverkets föreskrifter (HSLF-FS 2021:75) om förordnande och utlämnande av läkemedel och teknisk sprit. Även om naloxon blir receptfritt kommer det, enligt Socialstyrelsen, att behövas en särskild reglering i nuvarande regelverk och lagstiftning.

Verksamheter där naloxon hade kunnat motverka dödsfall vid överdoser

I förvaltningen finns endast en verksamhet som har legitimerad personal med delegationsrätt som arbetar inom hälso- och sjukvården och därmed kan förskriva naloxon, Mini-Maria. Mini-Maria finns inom avdelning Stadenövergripande uppdrag Barn, familj och trygghet. På Mini-Maria finns naloxon tillgängligt på samtliga mottagningar. Den legitimerade sjukvårdspersonalen på Mini-Maria är anställd av Västra götalandregionen och ej inom förvaltningen.

Övriga verksamheter inom förvaltningen som möter människor med beroendeproblematik och där naloxon hade kunnat motverka dödsfall vid överdoser bedöms vara;

- Myndighetsutövande vuxenenheter på socialkontoren
- Vuxenstödsteamet som arbetar på uppdrag av förvaltningens vuxenenheter
- Socialjouren
- Enheten för alkohol-, spel- och drogproblem
- Fältgruppen City

Då majoriteten av överdoser sker i hemmet och därefter i olika offentliga miljöer är det framförallt de verksamheter som möter brukare i hemmet eller som rör sig i varierande offentliga miljöer som har störst risk att möta personer som överdoserat opioider.

Stadens socialförvaltningar har olika stadenövergripande verksamheter som arbetar på uppdrag av övriga socialförvaltningar, och i Socialförvaltning sydväst finns avdelningen Boende och hemlöshet. De har utifrån sitt specifika uppdrag ett samverkansavtal med Sahlgrenskas Mobilt Team Beroende, vilket innebär att Mobilt Team Beroende besöker avdelningens olika verksamheter och ger möjlighet till utredning av opioidberoende, information om behandling, provtagning för blodsmitta samt utdelning av naloxon och utbildning i naloxon-användning. Detta avtal gäller enbart för verksamheter i Socialförvaltning sydväst och är inte tillämpligt eller aktuellt för vår förvaltning, men det ombesörjer tillgången på naloxon i våra interna sociala boenden.

Kostnader för att möjliggöra användande av naloxon

Utifrån nuvarande regelverk och lagstiftning är det inte möjligt för verksamheter utanför hälso- och sjukvården att administrera naloxon, vilket medför att förvaltningen i dagsläget har svårt att göra en korrekt bedömning av eventuella ekonomiska konsekvenserna som kan uppstå om läkemedlet tillgängliggörs för medarbetare inom socialtjänsten.

Förvaltningens bedömningar skulle endast kunna utgå ifrån de förslag gällande hanteringen av naloxon som presenterats i regeringens utredning Vi kan bättre (SOU 2023:62). Då regeringen ännu inte tagit ställning till förslagen riskerar ekonomiska bedömningar som görs bli missvisande beroende på vilket beslut som eventuellt fattas i riksdagen. Förvaltningen föreslår därför i syfte att minska administration och utredningsarbete att avvakta att göra en ekonomisk utredning och bedömning av den delen tills dess att förutsättningarna är mer klara. De kostnader som kommer uppstå ifall regelverk och lagstiftning ändras bedöms främst vara kostnader för material och för kompetensutveckling, både i en uppstartsfas och därefter löpande.

Information om naloxon till relevanta parter

Det är av vikt att socialtjänstens medarbetare har god kännedom om naloxon och dess användningsområde för att både kunna sprida information om läkemedlet till den enskilde och dennes närstående, men också själva kunna veta hur det används för att minska risken för att en överdos sker alternativt får en dödlig utgång.

Individer som avlider i överdoser har i regel omfattande kontakter med socialtjänst, sjukvård och kriminalvården. Då det inte finns möjlighet att tillgängliggöra naloxon till medarbetare inom socialtjänsten behöver fokuset i stället vara att säkerställa att medarbetare har god kännedom om naloxon och dess användningsområde. Om socialtjänstens medarbetare har kunskapen skulle de potentiellt kunna ingripa vid en överdos om individen har naloxon tillgängligt. Om den enskilde är ordinerad naloxon och har det hemma alternativt på sig får personal med stöd av *Lagen om egenvård* och *den allmänna nödbestämelsen* (24 kap. 4 § Brottsbalken), i en nödsituation ge naloxon som en livräddande åtgärd. Detta innebär att om en nödsituation uppstår får personal ge naloxon under förutsättningen att läkemedlet finns tillhands.

Det finns informationsmaterial både för brukare och medarbetare att tillgå via Socialstyrelsens hemsida, bland annat "Rädda liv med naloxon", som vänder sig till yrkesroller som möter personer som riskerar att överdosera opioider eller riskerar att se någon annan överdosera. Materialet kan användas som stöd när man arbetar med frågan i socialförvaltningens verksamheter alternativt som stöd i samtal med den enskilde om naloxon. Det finns även en broschyr, "Att rädda liv med naloxon". Syftet med broschyren är att den ska lämnas ut tillsammans med naloxonförpackningen så att den som ger naloxon enkelt kan ta del av informationen. Broschyren kan även med fördel användas av medarbetare inom socialtjänsten.

Förvaltningens verksamheter som möter människor med beroendeproblematik och där naloxon hade kunnat motverka dödsfall vid överdoser har idag god kunskap och kännedom om naloxon och informerar också brukare och anhöriga vid behov.

Förvaltningens bedömning

Socialförvaltning Centrum gör bedömningen att det finns ett antal verksamheter i förvaltningen som möter människor med beroendeproblematik och där naloxon hade kunnat motverka dödsfall vid överdoser. Utifrån nuvarande regelverk och lagstiftning är det inte möjligt för verksamheter utanför hälso- och sjukvården att hantera naloxon, detta oavsett om medicinen är receptbelagd eller receptfri. Socialtjänstens medarbetare kan därför inte få tillgång till naloxon. Den enda verksamheten i förvaltningen som använder naloxon är Mini-Maria, vars legitimerade sjukvårdspersonal är anställd av Västra götalsregionen.

Det bedöms i nuläget inte vara möjligt att genomföra en korrekt bedömning av eventuella ekonomiska konsekvenserna som kan uppstå om läkemedlet tillgängliggörs för medarbetare inom socialtjänsten, men kostnaderna som kan uppstå kommer med största sannolikhet avse material och kompetensutveckling.

Det bedöms av vikt att socialtjänstens medarbetare har kännedom om naloxon och dess användningsområde för att dels kunna ge information till den enskilde om läkemedlet, dels ha kunskap om hur det används för att minska risken för att en överdos sker alternativt får en dödlig utgång och bedömningen är att kunskapen idag är tillräcklig för detta bland förvaltningens medarbetare.

Förvaltningen ser positivt på en förändrad lagstiftning som möjliggör för förvaltningens verksamheter att hantera administrera och hantera naloxon och om regelverket förändras kommer förvaltningen då att ta ställning till dessa nya förutsättningar.

Socialförvaltningen Centrum

Michael Ivarson
Förvaltningsdirektör